

Bogdan Wojciszke (ur. 1952), profesor psychologii, jest dyrektorem Instytutu Psychologii PAN w Warszawie i wykłada w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej. Autor licznych badań z zakresu spostrzegania i oceniania ludzi, psychologii wartości i moralności, dynamiki bliskich związków uczuciowych i psychologii władzy, których wyniki publikowane były w czołowych polskich i międzynarodowych czasopismach fachowych. Napisał kilka książek, m.in.: *Teoria schematów społecznych* (1986), *Struktura ja, wartości osobiste i zachowanie* (1986), *Procesy oceniania ludzi* (1991), *Psychologia miłości* (1993),

kilku był redaktorem naukowym, a kilka przetłumaczył. Przez wiele lat związany z Uniwersytetem Gdańskim, Gdańskim Wydawnictwem Psychologicznym i sopocką Pracownią Badań Społecznych. Był stypendystą Fundacji im. Humboldta, wykładowcą uniwersytetów niemieckich i amerykańskich, redaktorem naczelnym *Przeglądu Psychologicznego*, współredaktorem *European Journal of Social Psychology*.

Miłośnik psów i muzyki klasycznej.

Książka ta jest podręcznikiem wprowadzającym w podstawy psychologii społecznej ze szczególnym uwzględnieniem polskich realiów i dorobku rodzimych autorów. Potoczna wiedza o świecie społecznym, spostrzeganie ludzi i samego siebie, postawy, wartości i ich zmiana, sympatia i miłość, pomaganie innym i agresja, funkcjonowanie grup społecznych i różnicowanie płci – to wszystko składa się na 12 rozdziałów obejmujących niemal cały kanon tej dyscypliny.

Autor przyjął, że Czytelnika książki o wiele bardziej interesują ludzie niż wewnętrzne problemy zajmującej się nimi nauki. Dlatego unika rozważań definicyjnych i szczegółów metodologicznych. Większość uwagi skupia natomiast na prawidłowościach rządzących ludzką psychiką i postępowaniem, starając się pokazać, w jak fascynujący sposób psychologia społeczna odpowiada na pytanie, kim jest człowiek.

Od autora	15
Rozdział 1. Czym i jak zajmuje się psychologia społeczna	17
1.1. Czym zajmuje się psychologia społeczna?	17
1.2. Podstawowe podejścia teoretyczne	17
1.2.1. Perspektywa poznawcza	20
1.2.2. Perspektywa motywacyjna	21
1.2.3. Perspektywa teorii uczenia się	23
1.2.4. Perspektywa społeczno-kulturowa	24
1.2.5. Perspektywa ewolucjonistyczna	26
1.3. Eksperyment i logika badania w psychologii społecznej	27
1.3.1. Eksperyment	29
1.3.2. Replikacje i logika programu badawczego	32
1.4. Pozostałe metody badawcze	37
1.4.1. Obserwacja	38
<i>Z życia 1.a Czego kobiety chcą od mężczyzn, czego mężczyźni chcą od kobiet</i> ..	41
1.4.2. Badania korelacyjne	42
<i>Z życia 1.b Bezradność intelektualna w szkole</i>	47
1.4.3. Modele zwierzęce i komputerowe	48
1.4.4. Wartość i dopełnianie się różnych metod badawczych	49
1.5. Podsumowanie	51
Koncepcja 1. Teoria dysonansu poznawczego	52
• Podstawowe pojęcia	55
• Literatura zalecana	56
Rozdział 2. Wiedza i sądy o świecie społecznym	57
2.1. Wiedza o świecie społecznym	57
2.1.1. Struktury wiedzy: schematy, skrypty i teorie	57
2.1.2. Funkcjonowanie wiedzy	60
2.1.3. Regulacja zachowania	65
2.2. Stereotypy i uprzedzenia	68
<i>Z życia 2.a Stereotyp spiskowy, czyli antysemityzm po polsku</i>	69
2.2.1. Źródła i funkcje	70
2.2.2. Wpływ na przetwarzanie informacji	75
2.2.3. Modyfikacja i kontrola	77
<i>Z życia 2.b Redukowanie uprzedzeń etnicznych na Opolszczyźnie</i>	80
2.3. Heurystyki formułowania sądów	80
2.3.1. Heurystyka dostępności	81
2.3.2. Heurystyka zakotwiczenia/dostosowania	82
2.3.3. Heurystyka symulacji	84
2.3.4. Heurystyka reprezentatywności	87
2.4. Zależność sądów od kontekstu i emocji	88
2.4.1. Wyrazistość	89
2.4.2. Kontrast i asymilacja	90
2.4.3. Wpływ stanów emocjonalnych na sądy	93
2.5. Podsumowanie	96
Koncepcja 2. Automatyczne i kontrolowane przetwarzanie informacji	96
• Podstawowe pojęcia	97
• Literatura zalecana	98

Rozdział 3. Spostrzeganie osób	99
3.1. Atrybucje: wnioskowanie na podstawie zachowania	99
3.1.1. Klasyczne modele atrybucji	99
3.1.2. Deformacje procesu atrybucji	105
Z życia 3.a Fałszywa powszechność i wojownicze mniejszości	108
3.1.3. Procesualne modele atrybucji	110
3.2. Asocjacje: wnioskowanie na podstawie wiedzy	113
3.2.1. Ukryte teorie osobowości	113
3.2.2. Zachowania, cechy i stereotypy	116
3.3. Ocenianie osób	120
3.3.1. Oddolna integracja danych	120
Z życia 3.b Polska norma negatywnej oceny świata społecznego	125
3.3.2. Odgórne wykorzystywanie schematów	126
3.3.3. Tendencyjne sprawdzanie hipotez	128
3.4. Podsumowanie	133
Koncepcja 3. Reguły atrybucji: zasada pomniejszania i powiększania	134
• Podstawowe pojęcia	134
• Literatura zalecana	135
 Rozdział 4. Ja i wizerunek własnej osoby	136
4.1. Ja	136
4.1.1. Co zawiera ja	137
4.1.2. Geneza: skąd się bierze ja	139
4.1.3. Funkcje: po co mamy ja	141
Z życia 4.a Optymizm defensywny, czyli przyszłość bez wydarzeń	142
4.2. Samoocena i autowaloryzacja	147
4.2.1. Samoocena jako cecha	147
4.2.2. Motywy związane z ja	149
Z życia 4.b Rząd jako chłopiec do bicia	154
4.2.3. Mechanizmy autowaloryzacji	155
4.2.4. Dlaczego chcemy dobrze o sobie myśleć?	162
4.3. Autoprezentacja: kształtowanie własnego wizerunku	164
4.3.1. Życie społeczne jako przywdziewanie masek	164
4.3.2. Obronne taktyki autoprezentacji	166
4.3.3. Asertywne taktyki autoprezentacji	170
4.3.4. Skutki autoprezentacji	173
4.4. Podsumowanie	174
Koncepcja 4. Obserwacyjna samokontrola zachowania	175
• Podstawowe pojęcia	177
• Literatura zalecana	177
 Rozdział 5. Postawy i wartości	178
5.1. Struktura postaw i wartości	178
5.1.1. Struktura wartości	178
5.1.2. Struktura postaw	180
5.1.3. Funkcje postaw	182
5.2. Geneza postaw	184
5.2.1. Postawa jako rezultat przekonań	185
5.2.2. Postawa jako rezultat emocji	186
5.2.3. Postawa jako rezultat zachowania	191
Z życia 5.a Telewizja a nierealistyczny obraz świata społecznego	195

5.3. Wpływ postaw i wartości na przetwarzanie informacji	197
5.3.1. Selektywność poszukiwania informacji	197
5.3.2. Tendencyjność spostrzeżeń i wniosków	197
5.3.3. Selektywność pamięci	199
<i>Z życia 5.b Wpływ telewizji na wybory polityczne: oni ulegają, ja nie</i>	200
5.4. Wpływ postaw na zachowanie	201
5.4.1. Dopasowanie postaw i zachowań	202
5.4.2. Moderatory zgodności	203
5.4.3. Mediatorzy zgodności	205
5.5. Podsumowanie	209
• <i>Koncepcja 5. Teoria autopercepcji</i>	210
• Podstawowe pojęcia	211
• Literatura zalecana	211
Rozdział 6. Zmiana postaw	212
6.1. Teorie zmian postaw	212
6.1.1. Procesualny model perswazji	212
6.1.2. Model reakcji poznawczych	214
6.1.3. Teorie dwutorowości perswazji	216
6.2. Wyznaczniki zmiany postaw	218
6.2.1. Nadawca	219
6.2.2. Treść przekazu	225
6.2.3. Organizacja przekazu	232
6.2.4. Środek przekazu	233
6.2.5. Odbiorca	235
<i>Z życia 6.a Czy reklamy działają na podświadomość?</i>	236
<i>Z życia 6.b Skuteczność cenzury</i>	241
6.3. Trwałość zmiany postaw	241
6.4. Podsumowanie	243
<i>Koncepcja 6. Teoria reaktancji</i>	244
• Podstawowe pojęcia	245
• Literatura zalecana	245
Rozdział 7. Wpływ społeczny	246
7.1. Przejawy wpływu społecznego	246
7.1.1. Naśladownictwo	246
7.1.2. Konformizm	247
<i>Z życia 7.a Zaraźliwość samobójstw</i>	248
7.1.3. Posłuszeństwo autorytetom	252
7.2. Mechanizmy wywierania wpływu	255
7.2.1. Zaangażowanie	255
7.2.2. Słuszność	258
<i>Z życia 7.b Dlaczego tak różne psychoterapie są skuteczne?</i>	259
7.2.3. Lubienie	262
7.2.4. Wzajemność	263
7.2.5. Niedostępność	264
7.3. Techniki manipulacji społecznych	266
7.3.1. Stopa w drzwiach	266
7.3.2. Ukryte koszty i znikająca przynęta	267
7.3.3. Nieproszone ustępstwo	269

7.3.4. „A to nie wszystko” i odwrócenie uwagi	270
7.3.5. Huśtawka emocjonalna	270
7.3.6. Uwikłanie w dialog	271
7.4. Obrona przed wpływem innych	272
7.4.1. Asertywność	272
7.4.2. Przerwanie automatyzmów	273
7.5. Podsumowanie	275
Koncepcja 7. Teoria społecznego uczenia się	276
• Podstawowe pojęcia	277
• Literatura zalecana	277
Rozdział 8. Atrakcyjność i miłość	278
8.1. Teorie atrakcyjności	278
8.1.1. Teoria kar i nagród	278
8.1.2. Teorie zgodności	280
8.2. Wyznaczniki atrakcyjności	281
8.2.1. Częstość kontaktów	281
8.2.2. Zalety	283
8.2.3. Podobieństwo	284
8.2.4. Atrakcyjność fizyczna	286
8.2.5. Komplementy, przysługi i zachowania wiążące	289
Z życia 8.a Dlaczego wcięcie w pasie jest pociągające	290
8.3. Miłość i bliskie związki	293
8.3.1. Przywiązanie	294
8.3.2. Trójskładnikowa teoria miłości	295
8.3.3. Dynamika bliskiego związku	300
Z życia 8.b Wpływ rozvodu rodziców na dobrostan dzieci	306
8.3.4. Rodzaje miłości	307
8.4. Podsumowanie	309
Koncepcja 8. Teoria równowagi poznawczej	309
• Podstawowe pojęcia	312
• Literatura zalecana	312
Rozdział 9. Pomocność i prospołeczność	313
9.1. Skąd bierze się dobro: teorie pomocności	313
9.1.1. Decyzyjny model interwencji kryzysowej	313
9.1.2. Teorie pobudzenia	317
9.1.3. Teorie norm	321
9.1.4. Teorie ewolucjonistyczne	324
Z życia 9.a Komu pomagają Polacy?	329
9.2. Wyznaczniki pomocności	330
9.2.1. Obecność i postępowanie innych	330
9.2.2. Właściwości biorcy pomocy	331
9.2.3. Relacje między dawcą a biorcą pomocy	332
9.2.4. Właściwości osoby pomagającej	335
Z życia 9.b Jasne i ciemne strony rywalizacji	338
9.3. Reagowanie na pomoc	339
9.4. Podsumowanie	341
Koncepcja 9. Podstawowe typy relacji społecznych	342
• Podstawowe pojęcia	344
• Literatura zalecana	344

Rozdział 10. Agresja	345
10.1. Skąd bierze się zło: teorie agresji	345
Z życia 10.a Być ofiarą gwałtu	346
10.1.1. Agresja jako instynkt	347
10.1.2. Agresja jako popęd	349
10.1.3. Agresja jako rezultat uczenia	352
10.2. Wyznaczniki agresji	356
10.2.1. Prowokacja	356
10.2.2. Pobudzenie emocjonalne	358
Z życia 10.b Temperatura a przestępczość	360
10.2.3. Przemoc w mass mediach	361
10.2.4. Normy i oczekiwania społeczne	364
10.2.5. Alkohol	365
10.2.6. Czynniki genetyczne	367
10.3. Jak zahamować agresję?	368
10.3.1. Katharsis, czyli rozładowanie	369
10.3.2. Karanie agresji	371
10.3.3. Złożone interwencje psychologiczne	373
10.4. Podsumowanie	373
Koncepcja 10. Teoria transferu pobudzenia emocjonalnego	374
• Podstawowe pojęcia	375
• Literatura zalecana	375
Rozdział 11. Grupa społeczna	376
11.1. Struktura i funkcjonowanie grupy	376
11.1.1. Interakcje i różnicowanie statusu	378
11.1.2. Spójność grupy	381
11.1.3. Wzajemne wpływy większości i mniejszości	383
11.2. Zadaniowe funkcjonowanie grupy	386
Z życia 11.a Gronowy model zmian społecznych	387
11.2.1. Facylitacja i hamowanie społeczne	388
11.2.2. Próźniactwo społeczne	392
11.2.3. Skład grupy i struktura zadania	398
11.2.4. Decyzje grupowe	399
11.3. Przywództwo i władza	403
Z życia 11.b Punktowość, przedziałowość i przystosowanie do zmian systemowych w Polsce	404
11.3.1. Wyłanianie przywódcy	405
11.3.2. Style kierowania	408
11.3.3. Podstawy władzy	411
11.4. Podsumowanie	413
Koncepcja 11. Teoria wpływu społecznego	414
• Podstawowe pojęcia	416
• Literatura zalecana	417
Rozdział 12. Kobiety i mężczyźni: psychiczne zróżnicowanie płci	418
12.1. Stereotypy płci	418
12.1.1. Stereotyp męskości i kobiecości	418
12.1.2. Konsekwencje stereotypów płci	420

12.2. Faktyczne zróżnicowanie płci	423
Z życia 12.a Postawy Polaków wobec kobiety jako szefa	424
12.2.1. Zdolności umysłowe	428
12.2.2. Funkcjonowanie motoryczne	430
12.2.3. Cechy osobowości	430
12.2.4. Funkcjonowanie społeczne	433
12.2.5. Zachowania i relacje heteroseksualne	439
12.2.6. Różnice między kobietami i mężczyznami – konkluzje	441
12.3. Teorie wyjaśniające zróżnicowanie płci	442
12.3.1. Koncepcje zróżnicowanej socjalizacji kobiet i mężczyzn	442
12.3.2. Koncepcje ewolucjonistyczne	445
12.3.3. Koncepcja strukturalno-społeczna	449
Z życia 12.b Mężczyźni, kobiety a zdrada seksualna i emocjonalna	450
12.4. Podsumowanie	453
• Podstawowe pojęcia	454
• Literatura zalecana	454
Słownik	455
Bibliografia	478
Indeks haseł	526
Indeks nazwisk	536